

This is a Persian translation of
Action Research
by Patrick J. M. Gosselin
Continuum, London, 2003
Translated by Muhammad Iqbal Shaheen
Aqsa Publishing House, Tehran, 2005
ISBN 964-303-111-1

پاتریک جی. ام. کاسٹلو

اقدام پژوهی

ترجمہ

محمد رضا شادرو

مقدمه

اسلام همواره پیروان خویش را بر فراگیری علم و تحقیق و پژوهش ترغیب و تشویق می‌کند و در معارف الهی به جدیت از آن یاد شده و فرمان می‌رود:

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ. (سوره آل عمران: ۱۶۴)

(خدا بر مؤمنان منت نهاد که فرستاده‌ای از خود ایشان برانگیخت تا آیات او را برخواند و پاکیزه‌شان کند و کتاب و حکمت به ایشان بیاموزد هر چند از آن پیش در گمراهی آشکار بودند.) از این روست که قرآن همگان را به پرسش از دانایان فرا می‌خواند و بانگ برآورده که: فَاسْئَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (سوره نحل: ۴۳)

(از آگاهان پرسید اگر خود دانا نیستید.) در این باب احادیث بسیار ارزنده‌ای نیز وجود دارد:

قال علی علیه السلام: أَلْعِلْمُ يَرْفَعُ الْوَضِيعَ، وَ تَرْكُهُ يَضَعُ الرَّفِيعَ.

(دانش، آدم پست را بلندمرتبه می‌کند و فرو گذاشتن آن بلندمرتبه را پست می‌گرداند).

همچنین امیر علم و باب دانش نبوی در توصیه‌ای ارزشمند به یار باوفای خود، کمیل بن زیاد نخعی، بابی عمیق می‌گشاید که ضرورت دانستن و فهم را بیان می‌دارد:

يَا كَمِيلُ مَا مِنْ حَرَكَهٍ اِلَّا وَ اَنْتَ مُحْتَاَجٌ فِيهَا اِلَى مَعْرِفَةٍ. (الحياه ۶۲/۱)
 (ای کمیل، هیچ اقدامی نیست مگر آنکه تو در آن نیاز به دانش و معرفت داری).

و این ضرورت دانش و معرفت را در حیات بشری گوشزد می‌نماید، و نیز فرمود:

لَا تَسْتَعْظِمَنَّ اَحَدًا حَتَّى تَسْتَكْشِفَ مَعْرِفَتَهُ. (الحياه ۶۲/۱ از غرالحکم)
 (پیش از آن‌که از دانش و معرفت کسی باخبر شوی در بزرگداشت او مکوش).

با توجه به تأکید اسلام و رهبران بزرگ دین نسبت به علم و دانش و کسب معرفت، آن‌چه می‌تواند در این مسیر راهگشا باشد مطالعه و پژوهش است.

پژوهش جزء لاینفک زندگی بوده و منبع اصلی تولید اندیشه، دست یازیدن به حقایق، دانش نو، حل مسائل و درک روابط بین متغیرها و مرتبط با کل زندگی است، به طوری که بدون آن هیچ جامعه‌ای قادر به شناخت صحیح چالش‌ها و ارزیابی عوامل و موانع توسعه و پیشرفت همه‌جانبه نخواهد بود و تدوین سیاست‌های مناسب برای پیروزی بر مسائل و مشکلات و پیش‌بینی دورنمای آینده و حتی واریسی سیاست‌های اجرا شده و اصلاح و بازنگری آن‌ها جز از طریق مطالعه و پژوهش میسر نخواهد بود. به همین جهت نوعی پیوستگی و ارتباط بین چگونگی عملکرد نظام تحقیقاتی و درجه پیشرفت آن در هر جامعه

با سطح توسعه و پیشرفت آن جامعه وجود دارد.

امروزه هر چند نظام تحقیقاتی، مراکز علمی و دانشگاهی با تربیت محققان و پژوهشگران، همواره در حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، صنعتی و... به مسئله‌یابی و کشف و ارائه راه‌حل‌ها می‌پردازند، اما سازمان‌ها و نهادهای اجرایی در حوزه‌های مختلف برای مدیریت بهینه امور و انجام مأموریت‌های خویش، در تلاش‌اند تا کارشناسان و مدیرانی را به استخدام درآورند که علاوه بر تخصص در رشته‌های موردنیاز، دارای رویکردی پژوهشی و تحقیقاتی بوده و به هنر شناخت مسائل و پی‌جویی عالمانه راه‌حل‌ها نیز آراسته باشند. در این وضعیت، مدیران، متخصصان و کارشناسان محقق در درون سازمان‌ها و مراکز علمی پژوهشی از بیرون سازمان‌ها و در تعامل با یکدیگر به شیوه‌ای مطلوب مسیر توسعه متوازن و همه‌جانبه را هموار خواهند ساخت.

سازمان‌ها همواره برای اجرای مأموریت‌های خود با سؤال‌های کوچک و بزرگی روبه‌رو می‌شوند که پاسخ به آن‌ها جز از طریق تحقیق و مطالعه میسر نمی‌شود. لذا «فرهنگ اقدام پژوهی» به سازمان‌ها کمک می‌کند تا کم‌خطاترین مسیرها را برای نیل به اهداف انتخاب نمایند تا بیشترین بازده را به دست آورند. امروزه دستگاه‌های اداری بیش از هر زمان دیگر خود را نیازمند آموزش و تقویت این فرهنگ می‌بینند تا با استمرار فرایند پژوهش و درونی‌سازی آن، مطلوبیت سازمانی خویش را افزایش دهند. فرهنگ اقدام پژوهی، چرخه پژوهش سازمانی را به جریان می‌اندازد تا مدیران، کارشناسان و متخصصان پژوهشگر هم‌موجب نوآوری، ابتکار و تغییر و تحول شوند و هم تحولات و تغییرات را مجدداً کاوش کنند و تحول و دگرگونی مطلوب دیگری را برای برنامه‌های آتی پیشنهاد کنند.